

végén 13.886, az 1936/37. tanév végén pedig 4.527 gyermek tanulhatott magyarul. Jellemző nagyon az a körülmény is, hogy hol szüntetik meg a románok a magyar iskolákat. Csík megyében pl. nincs már egyetlen magyar iskola sem, Udvarhely megyében, ahol 119.300 magyar él, (a lakosság 91,8 %-a) 342 gyermek tanul a hat magyar tagozatú iskolában, Háromszékben csak egy magyar tagozatú iskola van 106 tanulóval, Maros-Torda megyében pedig nincs egy sem.

Második cikkében azután a szerző — már az 1937-i hivatalos kimutatás megjelenése után — a magyarnyelvű iskolák további megszüntetéséről számol be. E szerint az egész Székelyföldön nincs már egyetlen magyar iskola sem. Tehát ott szüntetik meg a magyar iskolákat, ahol a legnagyobb tömegben él együtt a magyarság! Természetesen Erdély más vidékein is szüntettek meg magyar iskolákat és tagozatokat, s állítottak azok helyébe román és német (!) nyelvűt. Ez utóbbi tény talán a legjellemzőbb a román hivatalos köröknek a magyarsággal szembeni állásfoglalására.

Szalkai Zoltán.

Magyar Statisztikai Szemle 1938. 1—10. szám.

Jánki Gyula dr.: A tanítóképzés Magyarországon az 1936—37. tanévben. A cikk az új tanterv életbelépése előtt visszapillantást vet az elmúlt 10 évre. A képzők száma 45-ről 55-re emelkedett, a tanárok száma 567-ről 847-re. A növendékek közül a fiútanulók száma 1930/31-ben 3351-gyel, míg a leányok 1934/35-ben 6525-tel érte el a csúcspontot, Előképzettségre nézve főleg az 1930/31. tanévben volt sok érettségizett, ill. főiskolai képesítéssel bíró tanítójelölt. Az intézetek jellege szerint a felekezeti tanítóképzés fejlődött (különösen a r. kat. leányintézetek). Milyen társadalmi rétegből kerülnek ki a tanulók? A fiúknál nagyobb arányú a felfelé törekvés, mint a lányoknál. Az utolsó évtizedben nagyon csökkent a papok, tanítók, tanárok gyermekeinek száma a képzőkben. Kiadott oklevelekben 1930 óta van túlertermelés; ez különösen a tanítónők körében öltött nagy méreteket (évenként 1000-nél több marad állás nélkül). Az új tanterv remélhetőleg úgy a képzés, mint az elhelyezkedés tekintetében javulást fog hozni (akadémiai képesítés és az utánpótlás egyensúlya).

A Szemle 3. számát a Szent István ünnepekre készülő Székesfehérvár és Fejérmegye ismertetésének szenteli. A közoktatásügyi állapotokról Jánki Gyula dr. számol be. Székesfehérvár kultúrközpont: 95,7% írni-olvasnitudó lakosságával országos viszonylatban a 3. helyen áll. Népoktatása már a 18. sz.-ban megindul (az első iskola 1693-ban létesül); nagy fejlődést ér el a háború után; ma a megyében 257 elemi iskola van. 30 év alatt (1906-tól 1936-ig) a megye területén a tanítók és a tanulók száma is növekedett; Székesfehérvárott mindkettő csökkent. Ezen ellentétes irányú változás oka: a megye területén a beiskolázás teljesebbé válása, a városban pedig főleg a születéscsökkenés. (30 év alatt az I. osztályos tanulók száma 1.120-ról 757-re esett.) Tanoncoktatása, de főleg polgári iskolai oktatása nagyarányú fejlődést mutat: a tanulók száma majdnem tízszeresére emelkedett. A középiskoláiról híres városban 1688 óta van gimnázium: ez ma a ciszterciták vezetése alatt áll; ezenkívül van 1 állami fiú- és 1 községi leánygimnáziuma. A tanulók létszáma itt 30 év alatt megkétszereződött. Kereskedelmi iskolái, szakiskolái, r. k. hittudományi főiskolája a közoktatásügy magas színvonalát mutatják. A lakosság közül 256 főiskolát látogat. Székesfehérvár kulturális jelentőségét emeli, hogy tankerületi kir. főigazgatóság székhelye.

A Szemle *Szent István*-számában a trianoni Magyarország közoktatásának és szellemi életének 15 éves fejlődésébe pillanthatunk be.

Asztalos József dr.: A közoktatásügyi statisztikájában a népoktatástól a felsőoktatásig, tanuló- és oktatószemélyzetet együttvéve 1·7 millió főt számol. Közoktatásügyünk a háború után erőteljes fejlődésnek indul (Klebensberg-féle iskolaépítési akció): új iskolafajok keletkeznek (gyakorlati iránnyal), a meglévők átalakulnak (középiskolák), egyre fokozódik a művelődésbe bevont ifjúság száma (ez világlajenség). *A statisztika azonban minden iskolafajban visszatükrözi a háború alatti gyér születések okozta rést, mely apadás az egyke pusztítása folytán azóta is egyre tart.* A 30-as évek gazdasági válsága megbontotta a tanulók felfelé törekvő sorát. A magasabbfokú iskolák adatai pedig az értelmiség válságára, a szellemi munkanélküliségre mutatnak.

Elkes Dezső dr.: A szellemi élet jelenségeiről nyújt érdekes képet. Könyvtermelésünk nagy emelkedést mutat: 1937-ben 3.328 könyv jelent meg nálunk, ennek 78 %-a Budapesten; 95.2 %-a magyar nyelvű. Napilap és folyóirat 1477, ennek 1/3-a Budapesten, a többi vidéken jelenik meg. A vidék közül első Debrecen, második Szeged (26 sajtótermék). Jellemző még, hogy 890 időszaki sajtótermék 1921 óta indult meg. Közgyűjteményeink: a könyvtárak és múzeumok jelentős fejlődést mutatnak. A múzeumok száma 10 év alatt 7-tel gyarapodott, darabszáma általuk megkétszereződött. alkalmazottai szintén, a látogatók száma 2000-rel nőtt. Budapest múzeumai közül legrégebb a Magyar Nemzeti Múzeum s neki van a legnagyobb könyvtárája (6·5 millió drb); viszont a legtöbb látogatója a Szépművészeti Múzeumnak van (évi 100 ezer). A vidéki Múzeumok közül leggazdagabb a szegedi Városi Múzeum, leglátogatottabb a debreceni Deéry-Múzeum. A közkönyvtárak közül 100 ezernél több kötetet számlál 15, 10 ezernél többet 148. (10 év alatt 76 új létesült). A könyvtáraknak több mint 60 %-a Budapesten van. Legrégebb a pannonthalmi Szentbenedekrendi Könyvtár 1001-ből, Forgalom tekintetében a Fővárosi Nyilvános Könyvtár vezet, a vidéki könyvtárak közül a szegedi Egyetemi Könyvtár. A magyar kultúra fejlődését bizonyítja, hogy 10 év alatt az összes magyarországi könyvtárak forgalma megsokszorozódott.

Jánki Gyula dr.: A főiskolai hallgatók számának alakulásáról számol be 1930-tól 1937-ig. A főiskolai hallgatók létszáma az 1930/31. tanévben 16.000 fővel érte el a csúcspontot; ez a szám az 1937/38. tanévig fokozatosan 13.000-re csökkent. A négy tudományegyetem közül a legnagyobb veszteség a szegedi egyetemet érte (35·3 %), legkisebb a pécsié (9·7 %). Csupán az államszámviteli tanfolyam hallgatóinak létszáma emelkedett (60 %-kal). A műegyetemen egyes szakok (mérnöki) elnéptelenedésével szemben a vegyész- és bányamérnöki kezd benépesülni. A főiskolák csoportjában a polgári iskolai tanárképző főiskola hallgatóinak száma 130 %-kal növekedett, a testnevelési főiskola és a gazdasági akadémiák szintén benépesedést mutatnak, míg a gyógypedagógiai tanárképző főiskola 3 év óta nem vett fel új hallgatót. Ugyilátszik, az érdeklődés inkább a szabad pályákra képesítő szakok felé fordul. Az első évfolyam benépesülése szoros összefüggésben van az érettségizett tanulókkal, mert ezeknek 58 %-a előbb-utóbb főiskolára iratkozik be. A német szerinti megoszlást tekintve: a nőhallgatók száma 19 1/32-ben érte el a csúcspontot 2278 fővel, azóta fokozatosan csökken, sokkal nagyobb mértékben, mint a férfihallgatók száma.

A visszacsatolt Felvidék közoktatásügyi statisztikájáról Asztalos József dr. nyújt ideiglenes áttekintést. Az adatgyűjtés sok nehézséggel küzdött (tanerők, tanulók

számának eltolódása, anyanyelv kérdése, szünetelő iskolák) s ezért nem is végleges. Mégis ezek a számok az iskolák jövőbeli átszervezésére nyújtanak szempontokat. A volt cseh-szlovák iskolaszervezet némileg különbözik a miénktől: az elemi iskolák 8 osztályosak (ez kötelező) és 5 osztályosak (ezek felsőbb iskolába lépnek); a továbbképző iskolák mind szakiskolák; a polgári iskolák 3 vagy 4 évfolyamúak. A visszacsatolt terület közoktatási fejlettsége — a tanintézetek számának alapján — egyes iskolafajokban (elemi iskolák, középfokú iskolák) előnyösebb, mint a trianoni Magyarorszáé, viszont kisdedovás és tanoncoktatás terén elmaradt. Az elemi népoktatás fejlődése azonban, — eltekintve attól, hogy a háború után ez világjelenség, — inkább politikai (magyartalanítási) célokat szolgált, mint művelődésit. Az elemi iskolai tanulók száma a népességhez viszonyítva 33 %-kal, a tanítóképző pedig 50 %-al emelkedett 1918 óta. — Az iskolák jellegét és tanítási nyelvét illető adatoknak csak történeti értékük van: a cseh hatalomnak erőszakosságára mutatnak. Magyar tanításhelyű óvó- és tanítónőképző intézet egy sem volt, tanítóképző csak 1, középiskola 4, felsőkereskedelmi 1, nőpariskola 1, hittudományi főiskola 1. Az összes tanulók létszáma a visszacsatolt területen hozzávetőleg a 200 ezret megközelíti, — ez kb. 1/8. része a trianoni Magyarország tanulólétszámának. A főiskolai hallgatóságnak kb. 1000 fővel való gyarapodására számíthatunk. Anyanyelvi megoszlás tekintetében a cseh hivatalos statisztika és a szolgálatában álló tanítóképző is igyekezett a magyarság arányát lenyomni (77-6 %-ra). Sajnos tény azonban, hogy a kassai három leányiskola tanulójának csak 20 %-a volt magyar anyanyelvű 1938 novemberében, — viszont örvendetes tény, hogy ugyanekkor Komáromban 99,1 % a magyar tanulók aránya. — A tanerők létszámában az uralomváltozás miatt 25 %-os hiány állott be, melyet magyar anyanyelvű tanszemélyzet pótol. 81 % rendes kinevezett tanerő volt; kor szerint a létszám 65 %-a a 21—40 év közötti és szoláti idejük a 20 évet nem haladja meg. A fiatalabb korosztály munkábaállításának magyarellenese célzata nyilvánvaló, azonban ez a törekvés a magyar tanszemélyzet kitarító ellenállása miatt kudarcot szenvedett.

— N. L. —

KÖNYVSZEMLE

Megalakult az Egri Nevelők Köre.

Az egri pedagógusok febr. 26-án kimondották, hogy iskolai jellegre és fajra való tekintet nélkül egyesületbe tömörülnek, a kartársi kapcsolatok elmélyítése, a közös hivatástudat ápolása, az időszerű nevelési kérdések megbeszélése és megoldása érdekében. Az alakuló gyűlésen megjelent *dr. Tamedly Mihály* tank. kir. főigazgató, Eger válamennyi iskolájának igazgatója és Eger nevelői kara.

Az előkészítés munkálatairól *dr. Pálos Bernardin* ciszt. gimn. igazgató számolt be, majd a szervező bizottság

előterjesztése alapján a következő tisztikart választották meg: elnök: *dr. Somos Lajos* tan. képz. int. igazg., alelnök: *Szentgyörgyi Gyula* körz. isk. felügy., rk. ig.-tanító, főtitkár: *dr. Zentai Károly* tan. képz. int. tanár, jegyzők: *Fleischer Mária* tanítónő, *Lótos Ferenc* áll. el. isk. ig.-tanító, *dr. Órsi András* áll. gimn. tanár, pénztáros: *Tobákos Kilit* ciszt. rendi tanár, a számvizsgáló bizottság tagjai: *M. Benes Mária* tanárnő, angol-kisasszony, *Ripka János* beoszt. áll. tanító, *Sulyok György* felsőker. isk. tanár.

A tisztikar megválasztása után *dr. Tamedly Mihály* kir. főigazgató szólalt